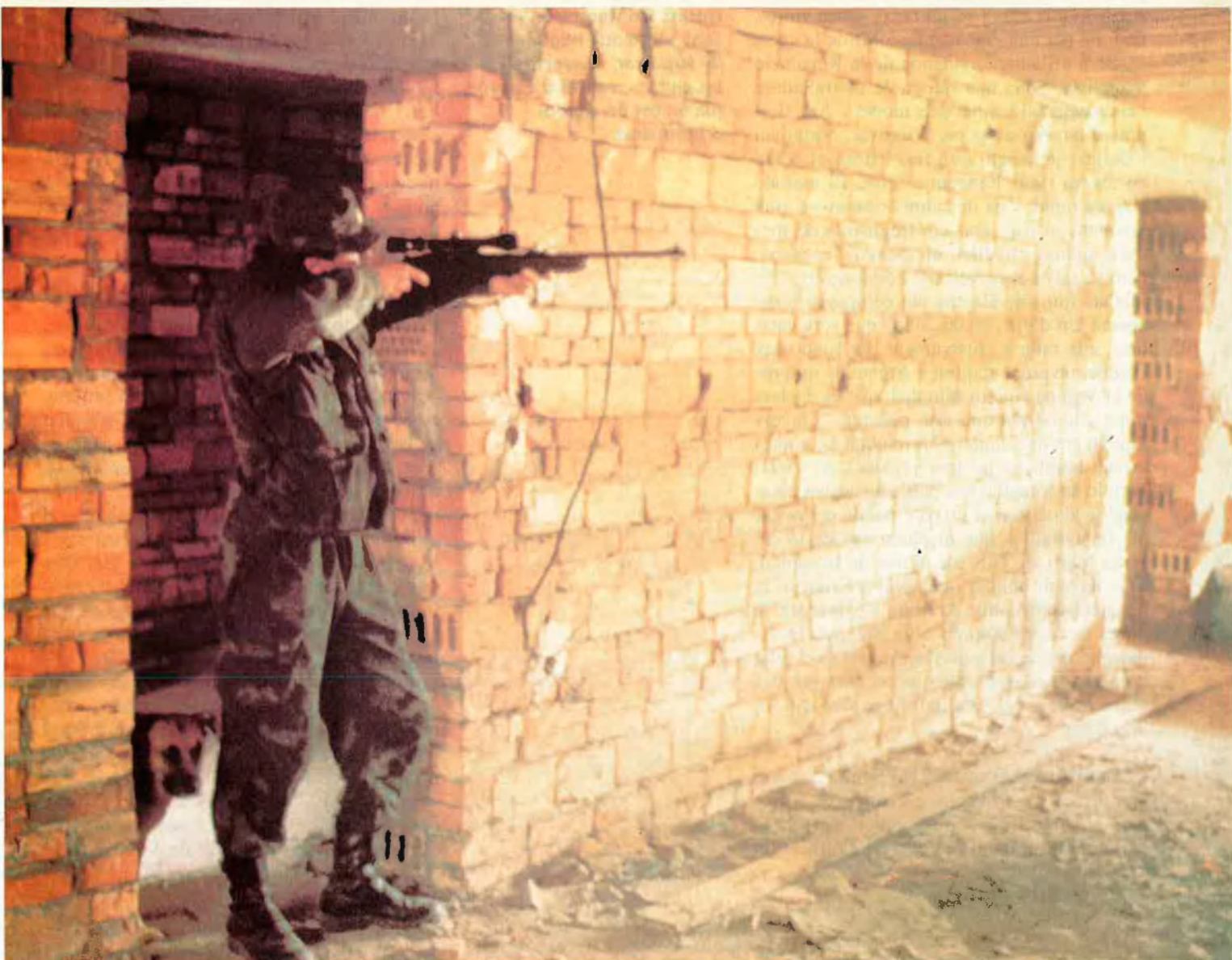

ELS RELATS

La guerra més salvatge

Aquest reportatge d'Oriol Malló, aparegut en EL TEMPS núm. 380, i que va guanyar el Premi Nacional de Periodisme de 1991, és un retrat en viu de la resistència croata a l'ofensiva sèrbia.

Dimarts, 17 de setembre a Zagreb. Tarda ennuvolada. A Igalu, Montenegro, el president serbi Slobodan Milosevic i el president croat Franjo Tudjman han firmat el cinquè (el sisè?, el definitiu?) alto-el-foc en presència de lord Carrington. El millor mediador del món, diuen.

Tornem a l'infern i esperem contemplar, delerosos, les impressionants noies que vagaren per les terrasses del carrer Teslina. I recordar, cervesa en mà, les aventures al front. Arribem a la ciutat en un cotxe sense vidres, perforat per una granada. Records de la guerra. Som a l'antiga avinguda de la Revolució Socialista. Sona una ràfega de metralladora i el característic xiulet dels morters. Ara, després d'haver passat per Vukovar, Vinkovci i Osijek, ja sabem què fer. Parem el cotxe en marxa i ens llancem a terra. El mètode s'aprèn ràpid: s'ha de caure bocaterrosa amb les mans al cap, així els fragments de metralla només clivellen els peus i l'esquena, però se salva el cervell. Al costat nostre, tres jubilats i un capellà ens fan companyia horitzontal. Un d'ells, en descobrir que som catalans, ens saluda efusivament. És Ljeposlav Perinic, un croat emigrat a Argentina després de la Segona Guerra Mundial, que es declara impressionat pel que està passant: "Llavors Zagreb era una ciutat molt tranquil·la, només la van bombardejar una vegada". Al 1991, Perinic ha tornat al seu país i ha acabat amagant-se al parterre d'un parc públic per evitar els franc tiradors que disparen des de la caserna Mariscal Tito, als afores de la capital. Tots havíem oblidat que, avui a Croàcia, ja no queda rereguarda. Al front, a Eslavònia, ja ningú fa cas de Zagreb o de Belgrad. Hi ha una guerra que cal guanyar. Aquest és el relat d'un viatge en una regió que decidirà –en termes militars– la viabilitat d'una Croàcia independent.

El bastió del Danubi. No és més que una breu llenca de terra entre els camps de dacsa, però el control d'uns pocs quilòmetres de la carretera Vinkovci-Vukovar, a l'altura del

Els croats es prepararen per a una resistència desesperada. Els continus bombardeigs sobre les ciutats frontereres i l'incessant setge que hagueren de suportar, convertiren les ciutats croates d'Eslavònia en tot un símbol d'heroïcitat.

poble de Bogdanovsci, representa el trencament efectiu del setge gairebé complet que les tropes federals i els *txètnik* mantenen sobre Vukovar. Tot al seu voltant, a les trinxeres cavades en l'argila d'aquest país fèrtil, s'hi amaguen els soldats de la Guàrdia Nacional –la Garda, l'exèrcit croat. Aprofiten els intermedis en els bombardeigs per netejar, amb una escobreta, el polsim que cau sobre els seus fusells d'assalt. M-64 i M-70, les versions iugoslaves del famós AK-47 soviètic, el Kalàixnikov soviètic que en totes les còpies possibles està fent la guerra de Croàcia. Saben que una bala encallada pot ser més mortal que un projectil enemic. I ja han mort massa joves voluntaris que no van aprendre prou ràpid el joc de la guerra. La guerra que torna.

El migdia del 13 de setembre, dotze hores abans que acabés l'ultimàtum de Mesic perquè les tropes federals tornessin als quarters, arribàvem a una ciutat –només aparentment deserta– on 30.000 croats resisteixen més de vint dies d'ofensiva militar. Sis d'ells, però, ja no podran explicar-ho. Zuzic Anka, Tomic Anka, Egic Milka, Tornok Dalibor –un nen de sis anys, el número 23 d'una macabra llista infantil–, Milakovic Mirjana, Jacimovic Sveto i Radulovic Mirjana morien aquell mateix matí després que una granada esclatés al refugi on s'amagaven darrere una fàbrica, al barri de Borovo Nassele. Els morters de l'exèrcit no fan diferències. A l'hospital de Vukovar s'han afartat de cobrir mortalles. No poden fugir de l'horror. Només poden fer com el doctor Slanko, fumar-se un cigarret davant la porta d'urgències i creure's que val la pena continuar aguantant.

La ciutat oculta. Al soterrani de la Dervo Promet, una empresa de fusta, malviuen seixanta refugiats. Una penombra humida els acompanya tot el dia. Llums de camping gas –els mateixos que a l'exterior col·loquen, recoberts de pólvora premada, a les entrades de la ciutat– enfoquen els matalassos plens de roba, llaunes de conserva i records arplegats d'unes cases on ja no poden tornar. Al fons del cau, una dona fuma sola. Les preguntes li rellisquen: "No sé res de res, no penso res". Massa temps mirant el buit. Ja fa vint dies que s'estan entre les parets humides d'aquest imprevist refugi, arrapant-se a una rutina que ha deixat d'existir. Com els membres de la família Buzic, al carrer de Priljevu, que –en l'estretor de la carbonera de casa seva– miren la televisió, cuinen, peten la xerrada i ofereixen als convidats conyac de cireres. Però només el refugi antiatòmic de la ciutat sembla preparat per a qualsevol agressió. El van construir el 1978, en plena paranoia nuclear, i les instruccions d'ús indiquen que els seus 800 residents són els únics de Vukovar que,

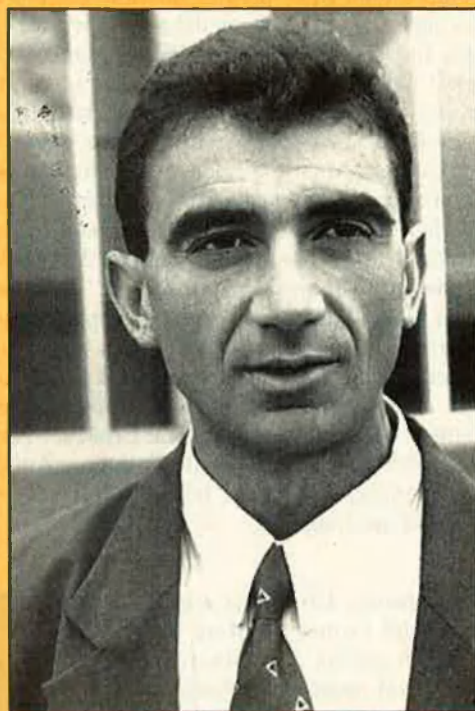
en cas d'atac amb armes químiques (una possibilitat que ningú ja no descarta), estarien segurs durant set dies, sempre que –són així d'irònics els manuals– un 30% es mantingués estirat, un 30% estigués assegut i un altre 30% es quedés dret sense moure's durant tot aquest temps. Hi ha una ruta dels refugis que no té final. Va començar a Vukovar i ha arribat, inevitablement, a Zagreb.

Encara que, a la capital, els falta estrenar un dels noms més temibles d'aquesta guerra: Ogan. Una bomba d'explosió múltiple –una altra versió iugoslava de la Katiuxka soviètica– que, en un radi de 250 metres, no deixa rastre de vida. La disparen des de l'altra banda del Danubi –catorze quilòmetres de distància– i quan fa impacte, els seus 47 projectils “salten com la pilota en un partit de futbol”. Metàfores de policia. De Bernard, 26 anys. Un funcionari de la *milicija* que va aprendre anglès gràcies a les pel·lícules subtítolades de la televisió i que ens ofereix allotjament de nit. No hi ha hotels, només refugis. O cases ocupades. La perfecta demostració que la guerra és l'estat natural de l'anarquia. Un policia convidant al saqueig: “Podeu destrossar la casa si voleu”, ens incita Bernard. Saquegem, doncs, la casa de Radovan Gagic, un executiu serbi de la fàbrica de plàstics Borovo que no va esperar als combats per fugir cap a Belgrad. Al mes de juny, aquest home de la *nomenklatura* comunista de Vukovar va desaparèixer de casa fins que els seus veïns van poder veure'l, per televisió, denunciant que li havien cremat la casa. No la hi van cremar pas però, ara, la hi desmunten lentament. A un quilòmetre en línia recta, una trentena de tancs fan xisclar les corretges de transmissió. Bernard para l'orella: “Estan preparant una nova ofensiva, ara que els generals ja han dit que no obeiran Mesic han de fer alguna demostració de força. Però si tornen a venir, tenim de tot per a respondre'ls”. De tan optimista, diríeu que s'ha tornat boig, però aquesta ciutat sembla convençuda de la seva capacitat de resistència. Dissabte, dia 14 de juliol, a la una del migdia, tocava demostrar-ho.

La mort alada. Al cel, dos caçabombarders MIG-21 i *Aguiles* iugoslaus –en torns de mitja hora– arrasen la ciutat. Els tancs que encerclen Vukovar des dels estacionaments de Sotin, Negoslavsci, Brasin i Lipovae llancen obusos contra les posicions croates. En la mateixa seqüència de temps, des dels bastions serbis de Borovo, Selo i Tripjna, s'inicia un foc de morter sobre tota l'àrea de Vukovar. L'ofensiva ja és aquí i no hi ha temps de penedir-se'n. Vlado, un cepat gardista que vam conèixer a la pizzeria Faraon (l'última traça de restaurant que queda a Vukovar), ens porta

QUIN TEMPS FA?

«En aquesta predicció
jugo sobre segur.
Us divertireu amb
la meteorologia»

Els venedors de gelats arriben a la ciutat

Vesteixen d'un blanc impecable, condueixen Land-Rovers nous de trinca i són extremadament cortesos. Però no són esquiadors perduts als Balcans. A Osijek en diuen venedors de gelats, però ells afirmen que són els observadors de la Comunitat Econòmica Europea. Fins i tot creuen que tenen una missió: supervisar el compliment de l'alto-al-foc. Potser ja no recorden quin. Devia ser una treva que el 2 de setembre, a la una de la matinalda, havia entrat en vigor i que, només fins el 10 de setembre, havia provocat 45 morts entre forces croates i 35 cadàvers de civils, creients convençuts que les paraules dels fòrums europeus tenien un cert valor.

Són els xicots de Hans Van den Borek, el president de la Comissió Europea que supervisa directament aquesta missió comunitària que ha parat, dia si dia no, a l'Hotel Central d'Osijek per vendre els seus gelats diplomàtics de pompós nom *EEC monitor mission*. Els representants holandesos, francesos, anglesos i el portaveu del grup, l'irlandès MacUnfraidh van queixarse, una mica, de la impossibilitat de reunir en una taula representants de l'exèrcit federal, la Guàrdia Nacional i la guerrilla sèrbia. Però, almenys, quan ells aterraven a Osijek els morters es mantenien discrets mentre la resta de Croàcia es dedicava a la guerra. Dissabte 16, però, l'exèrcit no es va fer esperar. Mentre s'iniciava un intensiu bombardeig sobre la ciutat, van començar a sonar les alarmes antiaèries. Quan el Centre de Coordinació de la Crisi va telefonar als observadors perquè "constatessin" l'atac a l'hospital d'Osijek, la resposta del cap de la delegació va ser excepcionalment clara: "Nosaltres no som màrtirs". Així doncs, van decidir observar —en una fugida llampec— la carretera cap a Zagreb.

I, entremig, hi ha hagut conferències a La Haya, grups especials de treball, declaracions de bones intencions i una evident disconformitat entre els qui creuen que l'enviament de tropes d'interposició significa el reconeixement de la independència de Croàcia —Alemanya— i aquells que, sobretot, volen mantenir les fronteres internacionals de Iugoslàvia, ningú ven gelats, ni motos, ni frases fetes. Han descobert l'Europa Comunitària. Millor tard que mai.

O. M.

a la seva posició. Un edifici a mig construir del carrer del Primer de Maig on un balcó sense barana serveix d'insòlita plataforma de combat. El vol rasant dels avions, amb el seu soroll eixordador, posa frenètics els soldats. Disparen a l'aire amb una Bren —la imponent metralladora anglesa que va fer història a les platges de Normandia— però, mancats de bazuques, es desesperen en un impossible tir al blanc. Fins que l'aparició d'un caça avançant cap a la nostra línia de tir provoca una desbandada general cap a un petit refugi de formigó armat.

Pocs minuts després, francitadors serbis s'acosten cap a la barricada del carrer. Se senten uns trets i un dels gardistes que travessa el carrer salva la vida per uns mil·límetres de sort. La sort, en aquesta ruleta russa, se suplica amb els rosaris que tots duen penjats. Fluorescents o metàl·lics, amb medalló de la verge inclòs, cap croat s'oblida de les seves icones quan surt a lluitar. Excepte aquells a qui la por ha blocat qualsevol reacció. I, les mans tremoloses al fusell, un jove voluntari

de disset anys es queda sol al refugi mastegant l'horror que els altres gardistes s'empassen a base d'alcohol i deures sagrats. Voldria sobreviure però es resigna a deixar-se anar cap a la mort.

Exercici de destrucció. A la tarda, l'atac seguia al mateix ritme però l'avanç dels tancs havia estat neutralitzat gràcies tant al cinyell de mines que envolta la ciutat com a l'acció de les forces especials de la Guàrdia Nacional, petits escamots de soldats professionals armats amb llançadores anticarro RBR-80 i fusells metralladors Ultimax. Per a nosaltres, però, la resta del dia s'escolaria al refugi de l'ajuntament, amb el ressò proper de les bombes, comptant amb els funcionaris els *objectius* destruïts pel bombardeig: el Museu d'Història, la torre de l'aigua, la central de correus, una llar de jubilats, la fàbrica tèxtil Vutex i —en una de les millors ironies d'aquesta guerra— el local fundacional de la Lliga dels Comunistes Iugoslaus on actualment hi havia la seu dels sindicats. En total, una quarta part dels edificis completament destruïts i un 60% de construccions *tocades*. Tot i que al còmput final hi ha detalls encara més importants: en tot el cap de setmana l'exèrcit federal i els *txètnik* van perdre 360 homes, 34 tancs i dos avions. Malgrat la contundència del setge, "l'estratègia vietnamita" del comandament de crisi sembla funcionar. La gent, a Vukovar, es queda als refugis mentre les unitats de la policia i la Garda cobreixen les àrees de combat —connectats per walky-talkies o telèfons de campanya— tot desplegant-se en escamots al voltant del

RICARD CUGAT

La guerra es va fer l'ama de Croàcia. Tota una població fou sotmesa als capricis de la confrontació armada.

cinyell de mines. "La imminent caiguda de Vukovar" és, encara a hores d'ara, un desig de la televisió sèrbia. L'única cadena pública que es pot sintonitzar en aquesta ciutat. Però Helebrandt Senca –una noia tranquil·la que prefereix no baixar al refugi– es quedarà al seu quart pis oblidant-se de la guerra. I, si una bomba esclata a casa seva, abans haurà pogut veure l'últim vídeo de REM al circuit per cable de la MTV que hi ha al seu barri. Això, almenys, no li ho podran fotre.

La pluja de foc. La matinada del diumenge dia 15 de setembre, la carretera cap a Vinkovci tornava a ser transitible. Entre les sis i les vuit del matí a les zones de guerra és possible prendre's un cafè amb certes garanties. Els canvis de guàrdia en les diverses posicions enemigues permeten un cert relaxament. Tothom va mig adormit i la fresca convida a la becaina matinal. Només que, arribats a Vinkovci, ens adonem que l'escenari d'aquesta guerra s'ha traslladat, almenys, a tota l'Eslavònia. I Vinkovci, una ciutat que EL TEMPS visita per tercera vegada, ha entrat ja del tot en aquesta espiral bèl·lica. Diumenge, la ciutat és deserta. I la gent ni dorm a casa ni és a l'església. És, com sempre, al refugi. L'habitual pluja de foc converteix el ciutadà suïcida en l'únic convidat d'aquesta tómbola sinistra. Moure's pel centre de Vinkovci és descobrir el tast habitual d'aquest conflicte a les ciutats on els croats conformen la majoria de la població: caiguda indiscriminada de projectils des d'instal·lacions de l'exèrcit i des de posicions *txètnic*, refugis plens i cotxes veloços de la milícia o d'urgències. Ja no queden barricades d'opèreta. Només mines a la vista, i les caixes de municions apilades a les galeries subterrànies de la Garda davant de Mircovci, un poble sota control serbi.

Els 71.000 croats, i només 12.000 serbis, són suficients per a convertir la ciutat en una rereguarda estable. Però el pitjor malson dels ciutadans confiats s'anomena franc tirador: són el *sniperist*, els tiradors d'elit de l'exèrcit o els terroristes serbis, residents a la mateixa ciutat. S'infilten o ja són a dintre. Un bon màuser, o un M76 de la fàbrica Zastava, amb l'imprescindible visor i una sola bala a la recambra, pot –en mans d'un bon professional– perforar directament entre cella i cella. Amagats als terrats dels blocs de pisos, darrere les finestres de les torretes dels afores de Vinkovci, són potser el fantasma que més terroritza la població civil. Tothom pot, si hi ha sort, salvar la vida quan cau una granada, però ningú sol sobreviure al tret –esmorteït, curt, precís– del franc tirador. El silenciador en dificulta la recerca, i les cases buides, les tanques dels jardins, els carrers abandonats o les pa-

QUIN TEMPS FA?

«Us divertireu amb la meteorologia»

Quin temps fa?, el nou joc d'El Punt i Caixa de Girona, us proposa fer un recorregut lúdic i didàctic pels fenòmens atmosfèrics de trenta ciutats d'Europa a través del qual els jugadors es veuen obligats a aprendre les nocions indispensables per fer d'home del temps». El joc porta incorporada una edició especial del llibre *Quin temps farà?* del meteoròleg Alfred Rodríguez i Picó. El preu és de 5.900 ptes. –3.800 ptes. per als subscriptors– i només es podrà obtenir per comanda telefònica. Per reservar el vostre joc ja podeu trucar al 902-22 10 10, de dilluns a divendres, de les 9 del matí a les 2 del migdia i de les 4 de la tarda a les 7 del vespre.

902 22 10 10

rets mitgeres esdevenen l'escenari d'una angoixant cacera humana en què el caçador pot esdevenir —si perd el contacte amb l'escamot si descuida la protecció— el botí de la víctima. La tarda del mateix diumenge, el joc va acabar en taules. Un solitari paquet de Bensons assenyalava la pista per on s'havia esvaït el franc tirador. Les patrulles, com a màxim, l'obliguen a fugir o el *neutralitzen*. Si l'agafen, no té temps d'explicar-ho. Però l'efecte psicològic dels franc tiradors, almenys a Osijek, es propicia també des del quarter central

ARXIU

de la Guàrdia Nacional. En privat, alguns comandaments reconeixen que aquesta onada de pànic serveix per a contenir la gent als refugis i evitar una sagnia exagerada de població civil. Ja n'hi ha massa.

A l'hospital d'Osijek, les corrues de ferits s'estacionen a banda i banda dels passadissos subterranis, a la sala de màquines, als accessos a l'exterior. Víctimes de trets perduts, d'impactes de projectil, de les raons d'una guerra on les convencions de Ginebra sonen a minuet barroc. El mateix hospital és l'exemple més salvatge d'aquesta política de terra cremada. En la línia de foc —a menys d'un quilòmetre de la guarnició d'Osijek— aquesta instal·lació sanitària està practicament destruïda. Han volat l'àrea de ginecologia i, als pisos superiors, ja no s'hi treballa. S'hi combat. A tot el barri del voltant les cases esqueixades per desenes de projectils cauen a trosos i al carrer els cotxes cremen en la soledat d'aquest cràter on cada metre quadrat és un objectiu vital.

Tot o res. El Centre de Coordinació de la Crisi representa a Osijek, i per extensió a tot Eslavònia, el nucli central de resistència des

Rendició de Vukovar al novembre de 1991. L'Eslavònia oriental és l'única zona de l'antic territori de la república de Croàcia que les forces d'aquest país no han pogut recuperar amb les operacions militars.

d'on es coordina tant l'acció militar com el subministrament de primeres matèries i articles de consum a les ciutats d'Eslavònia. Són, a efectes pràctics, l'únic poder constituït en aquesta regió. El graner de Croàcia, els nous camps petrolífers d'aquesta república, la capacitat de sobreviure com a estat autosuficient, tot això es posa en joc a Osijek. I en aquesta capital, els comandants de la Garda van decidir que, a partir del dissabte 14 de setembre, els consells i les ordres de Zagreb, els acataven a la seva manera. Les indecisions de Luka Bebic, un ministre de Defensa que menyspreava fins dimecres —quan Tudjman el va fer dimitir— la importància estratègica d'Eslavònia va contribuir a forçar una autonomia que, de facto, és il·limitada. Així, ordres que no partien de Zagreb van significar l'inici de la contraofensiva croata. A Osijek, Vinkovci i Vukovar totes les casernes de l'exèrcit han estat atacades. Amb granades casolanes fabricades per torners o amb fusells d'assalt, la Garda i la *milicija* estan assaltant estacionaments serbis als quals, des de feia dies, se'ls havia tallat l'aigua i l'electricitat. Prescindint d'un possible alto-el-foc en què ningú creia.

Perquè Eslavònia fa la seva guerra. Ja són massa dies que la població només troba una o dues botigues obertes, amb els inevitables vidres trencats. Massa dies que els periodistes de l'Hotel Osijek van creure's la recomanació del general Bidac Buabic de "matar els periodistes com rates". I massa dur d'aguantar un hotel on la gent dormia als passadissos i al refugi tot esperant un atac que, com a les bones pel·lícules d'acció, no es va fer esperar. Un obús va deixar inservibles, la nit del divendres dia 13, el niu d'ascensors de la planta tres i va provocar, en una reacció naturalment pavloviana, l'última gran fugida de periodistes.

Dilluns al migdia, tornàvem a una ciutat abandonada a la sort de quatre fotògrafs d'agència. Allà on, només quatre dies abans, les rates de la premsa s'explicaven acudits en rotllanes cridaneres i es contemplaven els focs artificials de la base militar del polígon C. El polígon C, però, finalment s'ha rendit. Igual que els *barracots vermells* a dintre Osijek. O la caserna de Vinkovci, que era només qüestió d'hores. I Vukovar, orgullosa i subterrània, aguanta les fuetades de l'artilleria sèrbia. Tenen armes, moral de victòria. I a Eslavònia funcionen com un *lobby* compacte que ha aconseguit, fins i tot, canviar el ministre de Defensa. Només que quan empres la carretera de retorn a Zagreb la pols de les mantes dels refugis se't clava al cervell, la suor de les trinxeres s'aferra als porus i la por et contrau els músculs. I voldries dormir molt. D'una tirada.

Oriol Malló